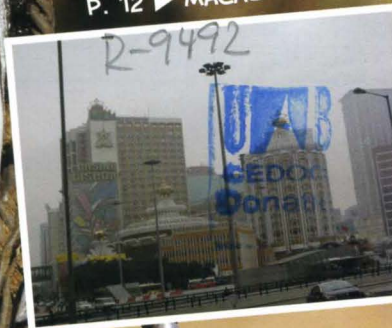

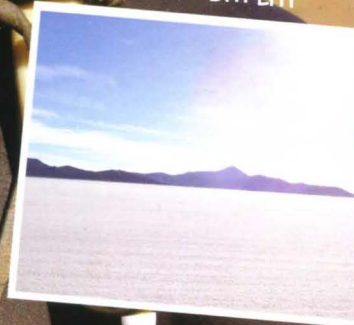
PLUMALHON

N° 3

P. 12 ► MACAU

P. 4 ► ETH LITI

Era val der Omo

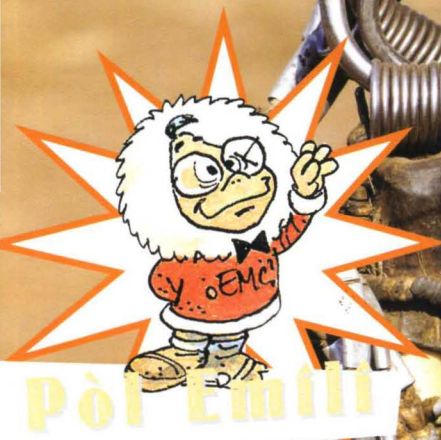
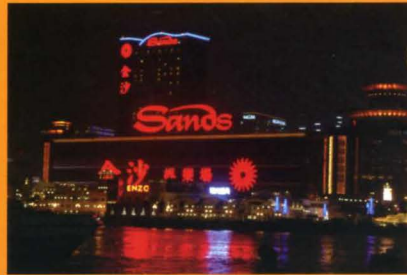
P. 4 ► ETH LITI

P. 8 ► ERA VAL DER OMO

P. 12 ► MACAU

P. 8 ► ERA TRIBU DES MURSI

MOTS MESCLATS

A	S	T	C	I	W	E	D	N	Q	M	X	R	A	R
T	K	O	L	Y	H	D	H	N	C	C	C	A	N	A
S	Y	F	L	C	X	S	Y	Z	N	R	O	R	N	T
I	F	Q	O	U	Q	R	U	G	B	E	N	E	A	I
P	X	C	S	R	C	A	G	A	A	M	S	D	D	M
E	L	E	C	T	R	I	C	I	T	A	T	O	E	I
X	J	P	C	O	I	I	O	M	D	R	R	P	S	L
H	J	I	C	A	M	R	N	N	U	D	U	A	P	B
V	O	T	A	A	R	B	A	A	E	I	C	W	X	X
J	W	C	R	X	S	G	U	N	I	Z	T	O	F	C
D	M	E	S	E	L	E	A	S	E	G	O	I	Z	N
F	C	Q	S	J	X	D	E	R	T	T	R	L	L	J
L	I	B	O	M	O	T	U	A	O	I	R	E	N	N
R	E	S	E	R	V	E	S	U	I	D	B	A	N	H
B	G	O	S	A	H	L	A	T	A	B	M	L	P	E
C	P	E	T	R	O	L	I	L	T	R	E	S	E	D

ANNADES
APODERAR
AUTOMOBIL
BATALHA
CARGAR
CERAMICA
COMBUSTIBLE

CONSTRUCTOR
CREMAR
DESÈRT
ELECTRICITAT
ENERGIA
LIMITAR
LITIUM

ORDENADORS
PARTENARI
PETRÒLI
PISTA
RESÈRVES
SOLUCION
COCHE

P. 4 ► ETH LITI

P. 8 ► ERA VAL DER OMO

P. 16 ► MACAU

PLUMALHON

B. p. 50486
F-64238 LESCAR INDUSPAL CEDEX
Tel. : 05 59 81 02 59
Fax : 05 59 77 97 43

Directora dera publicacion :
Brigitte Bouncer
Cap redactor : David Grosclaude
Conselhèrs lingüistics : Sèrgi Carles
Compaginacion : Vistedit (64230),
Brigitte Bouncer

Belem 70 — 64160 St Jammes
RCS 491986659

SARL SCOP deu capitau de 17 076 €
Sièti sociau a Lescar (64230)

Plumalhon ei publicat damb era ajuda de :

Conselh Generau d'Aran

Es coches electricos serien era solucion entà poder auer coches tanben en un mon sense petròli.

ENA PISTA DETH LITI

Quauqu'uns ac pensen, mès es causes non son pas tan simples. Es coches electricos entà focionar an de besonh bateries que cau cargar e tornar a cargar regularament.

Es bateries classiques pesen fòrça, alavetz entà aleugerir aqueri coches cau hèr bateries damb un metau que se'n ditz liti.

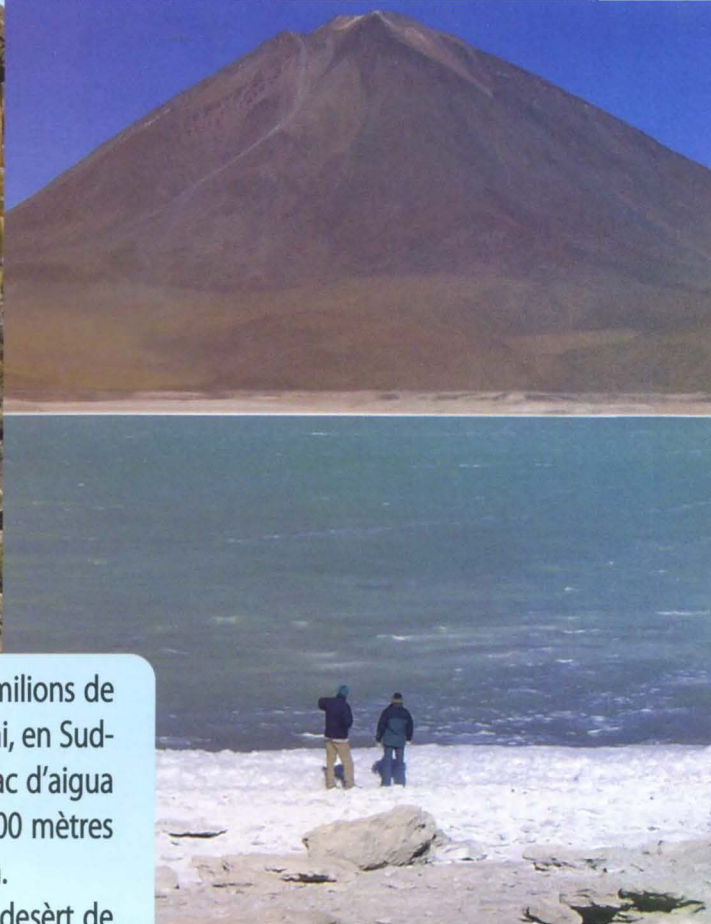
Eth liti ei pro comun e s'utilize ena produccion de veire, de ceramica e d'alumini. Damb era forma de carbonat de liti, servís entàs bateries des ordenadors portables, des telefons mobils e des coches electricos. Ara ben, aqueth emplec exigís liti blos, que non ei cap tostemp de bon trobar.

Es recorsi utilizables de liti en mon serien de 11 milions de tones. Eth jaciment mès gran ei eth Salar de Uyuni, en Sud-Oèst de Bolívia. Eth Salar de Uyuni ei un ancian lac d'aigua de mar. Ara ei completament sec. Se tròbe a 3 700 mètres d'altitud e ei eth mès gran desèrt de sau deth mon. Es fòtos que te presentam son es d'aqueth gran desèrt de sau de Bolívia.

Bolívia pense que pòirie èster deman un associat important des indústries que son ja ara recèrca de liti.

5

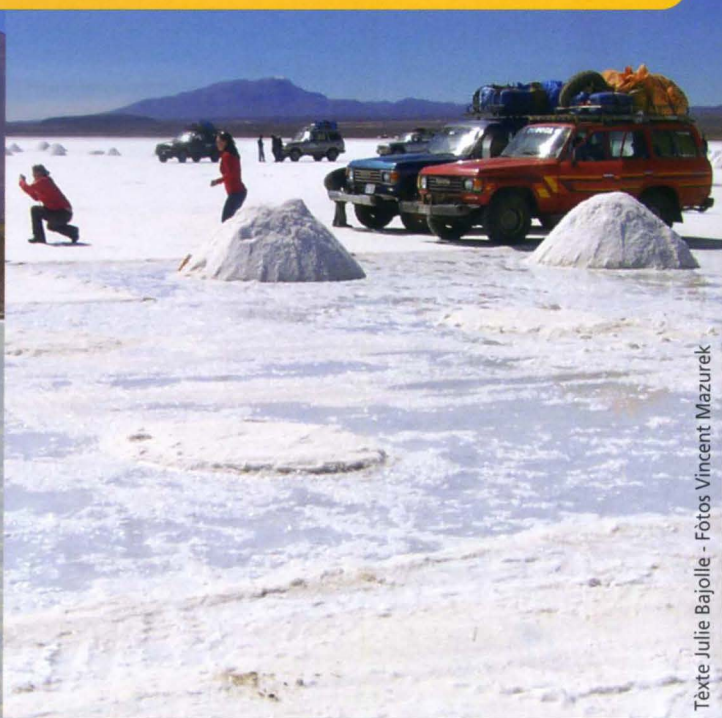

Mès quan i a riquesa i a tanben voluntats des uns e des auti d'apoderar-se d'aqueres riqueses. E passarà damb eth liti coma damb es batalhes entà apoderar-se deth petròli? Segur.

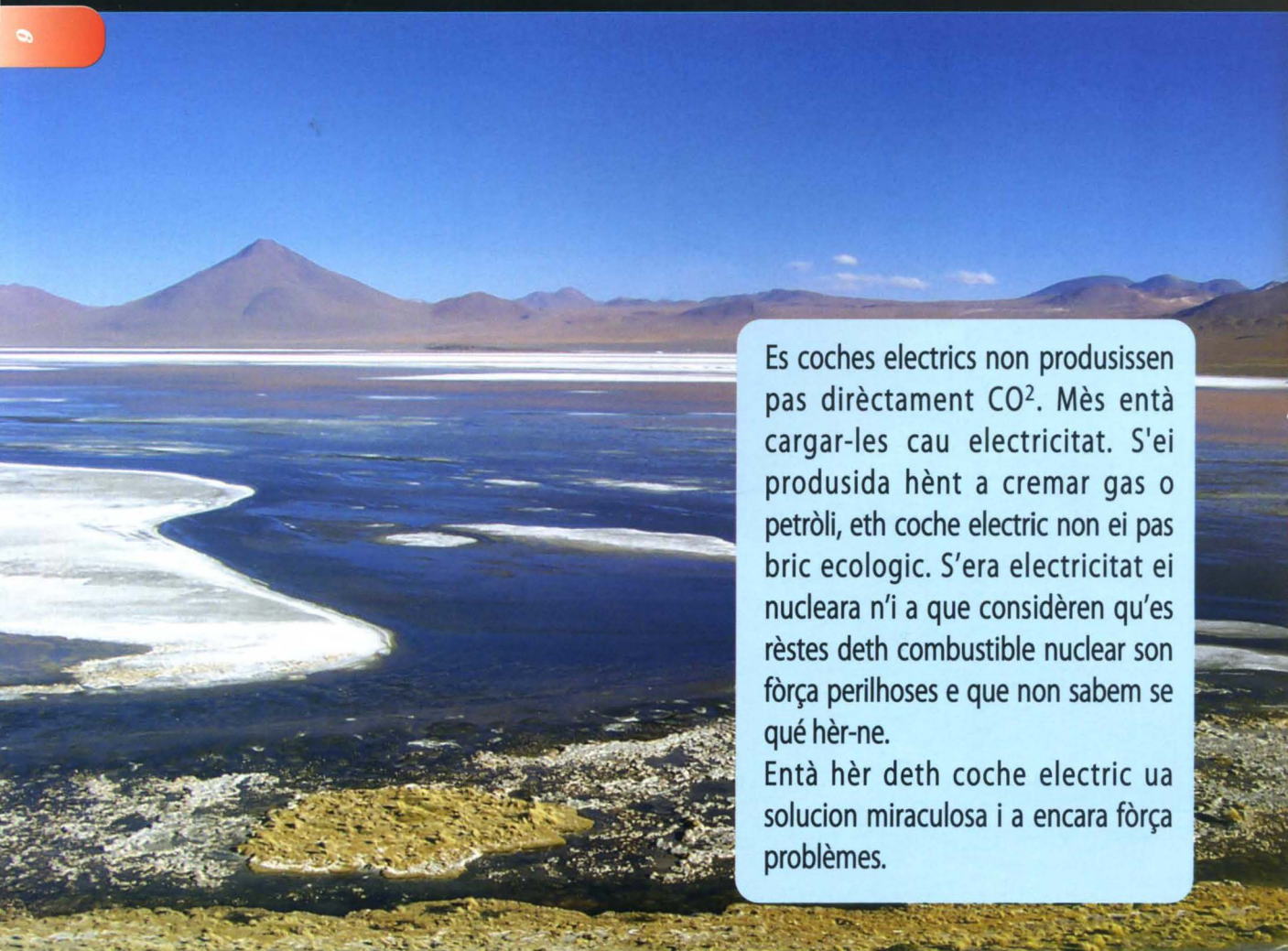
Es productors principaus de liti son Chile, China e Argentina. Tibet, Austràlia, Rússia e es Estats Units an tanben jaciments d'aguest minerau. Es recorsi totaus de liti son mau coneishudi pr'amor qu'eth liti se tròbe enquia quilomètres de prigondor dejós de tèrra o dejós deth hons dera mar. Altèrne damb jaces d'argila e de saumèira.

En 2008, ua tona de liti costave 2000 euros. Vist qu'eth liti ei un recurs limitat, es fabricants d'automobils estúdien tanben d'auti tipas de bateries, per exemple bateries de zinc.

Mès sigue quina sigue era solucion non ei pas bric segur qu'entàs ans que vien er automobil aurà era plaça qu'a actuaument enes nòstes societats desvolopades.

Tèxte Julie Bajolle - Fòtos Vincent Mazurek

Es coches electricos non produsissen pas dirèctament CO^2 . Mès entà cargar-les cau electricitat. S'ei produsida hèn a cremar gas o petròli, eth coche electric non ei pas bric ecologic. S'era electricitat ei nucleara n'i a que considèren qu'es rèstes deth combustible nuclear son fòrça perilhoses e que non sabem se qué hèr-ne.

Entà hèr deth coche electric ua solucion miraculosa i a encara fòrça problèmes.

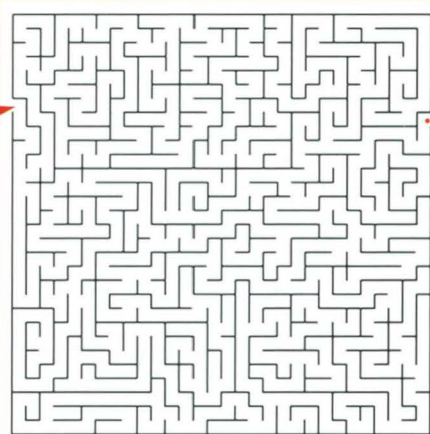
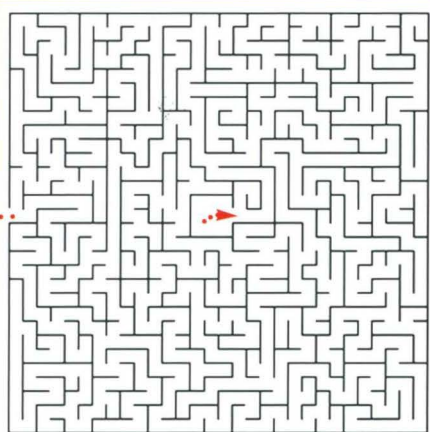

E L B I T S U B M O C A A M W
 S O N C A A U S M V D H I A A
 G A I O J I E E M X B N P S I
 A N U M O N V N C A K R O C L
 R U T M O Y I I N I T E I A I
 I Z P T E C S I L A A V T R T
 Z W N S C I H U H O X U E A I
 I A I B A C R J E E B A O R M
 C M B R O S T A R N G C A F I
 W P M A N D A R I N E I F A H
 A N A I A U G B K V T R R Y L
 M A C A U P U C E S K G I U I
 O M O Y O B R N E P I U C P N
 S O Z T Z F A B G L O T A I O
 N M O J B S A W A F S L X V C
 M M Z R Y I F C X F M V I K S

AFRICA
 ARGILA
 AUPS
 AUVÈRNHA
 BESTIAR
 BOLÍVIA
 BROSTAR
 CABIAI
 CANTONÉS
 CEVENAS
 CHINA
 COMBUSTIBLE
 CONILH

ETIOPIA
 GUAIANA
 LITI
 LOP
 MACAU
 MANDARIN
 MASCARAR
 OMO
 PIRENÈUS
 PÒT
 SAUMÈIRA
 SUÈCIA

Es Laberínts

Nombres que manquen

Es números que manquen son sencers entre 0 e 9.

				11
1				6
			2	11
	8	3	6	17
		2		13
3	24	10	10	12

Addiciona :

- es chiffres de cada reng, eth totau que cau trobar ei indicat a dreta.
- es chiffres de cada columna, eth totau a trobar ei indicat dejós.
- es linhas diagonaus, es totaus son indicadi naut e baish a dreta.

				17
				7
9				23
3	5		1	15
	8	9		25
22	23	21	4	21

GUAIANA

Pauruc, aquest enorme rosigaire s'estime mès viuer amagat dejós deth tapís de jacints que capèren es arrius. Semble un conilh d'Índies gròs.

ETH CABIAI

Cabiai vò díder « minjaire d'èrba ». Ei atau com es Indians Galibi de Guyana batièren ad aquest erbivòr de dimensions impressionantes. Repartit per un gran territòri que s'esten d'America Centrau ath nòrd dera Argentina, eth cabiai possedís eth títol mondiau deth rosigaire mès gròs. Pòt arribar a pesar 60 kg neurint-se exclusivament d'èrbes trendes e de plantes aquatiques. Eth cabiai ei ua bèstia anfíbia. Aprovedit de membranes entre es dits, ei un excellent nadador. Passe es ores mès caudes deth dia e ua part dera net, damb eth còs immergit en arriu. Sonque li gessen dera aigua es aures redones, es uelhs e es nasics.

Era femelha a ues vrentades de 2 a 8 conilhs. Londeman d'auer neishut es cabiais corren pes prats e ath cap d'ua setmana comencen a brostar eth verd.

Ath maitin d'ora e cap ath ser, s'aventuren enes arribes e es pradalhes entà pèisher era èrba e fruts qu'an queigut. Tostemp i a un cabiai que s'encuede dera seguretat. Per pòc perilh que sente, hè un crit agut qu'alèrte a tota era colònia. Son capables de hèr cabussades e de desaparéisher dejós dera aigua cinc minutes.

6

Eth cabiai viu 12 ans a condicion d'evitar es atacs des anacondes, des jaguars e des caimans. Totun, eth sòn mès gran predator ei er òme que lo cace pera sua carn suculenta.

ETIOPIA

En sud d'Etiopia, trobam ues tribus, protegides per ua natura sauvatja des de tostemp, que patissen en sòn territòri ua grana aflluència de visitants...

ERA VAL DER OMO

10

Com cada còp mès toristes, è escuelhut d'anar ara descubèrta d'Etiopia e dera sua istòria multimillènària. Voi trobar es pòbles que viuen enes regions qu'an vist desvolopar es primèrs òmes, es nòsti ancèstres. Aquesta tèrra de nautes planades e de sabanes ei considerada pes arqueològs com ua des hònts de poblament dera planeta pera espècie umana.

En sud deth país, ua vasta region, travessada per arriu Omo, ei eth territòri de diuèrsi grops ethnics que sagan de coabitar en un clima d'ostilitat. Es conflictes son nombrosi, provocadi majoritàriament perque les panen eth bestiar, era riquesa principau. Abans se servien des lances mès a dia d'aué, es òmes empleguen eth Kalachnikov.

11

Era vivenda ei construïda tostemp damb ua estructura de husta caperada de palha e eth huec l'aluguen heregant dus bastons.

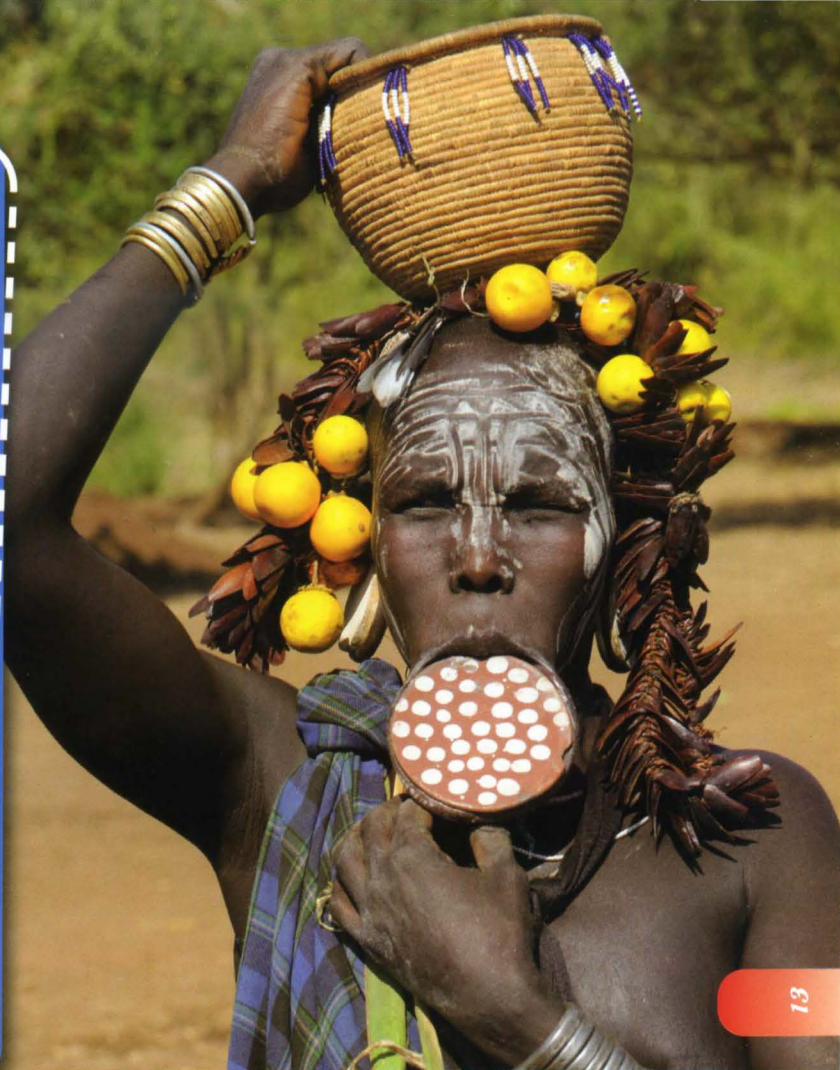

Era tribu mès coneishuda ei era des Mursi e es sues hemnes s'adornen eth pòt de baish d'un immens plat d'argila.

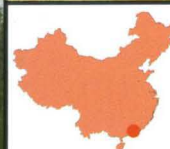
Es Mursi son pastors seminomades. Era arribada massiva de toristes que les vòlen hèr fotografies exotiques modifique eth sòn ritme de vida. I a pòbles que s'an sedentarizat ena entrada deth territòri entà acuelher as visitants que paguen 2 o 3 birr* per cada clic. Es hemnes Mursi se disputen ath fotograf. Vòlen èster ena pellicula entà recéber era petita retribucion. Entad aquerò se mascaren e meten es artificis mès boni e non dobtèn pas en accentuar es sues particularitats aufrint ar objectiu eth sòn pòt mutilat.

* birr = moneda etiopiana 1 birr = 0.05354 euros

MACAU

CHINA

Aguest petit impèri non retornèc entara hauda dera Republica popular de China qu'eth 20 de deseme de 1999, dempús d'auer estat jos era dominacion portuguesa mès de 400 ans.

Macau :

superfícia 28,2 km²

552 000 abitants

94 % de chinesis

6 % de Macanesis

Lengües : portugués (infim actuaument), cantonés, mandarin, anglés.

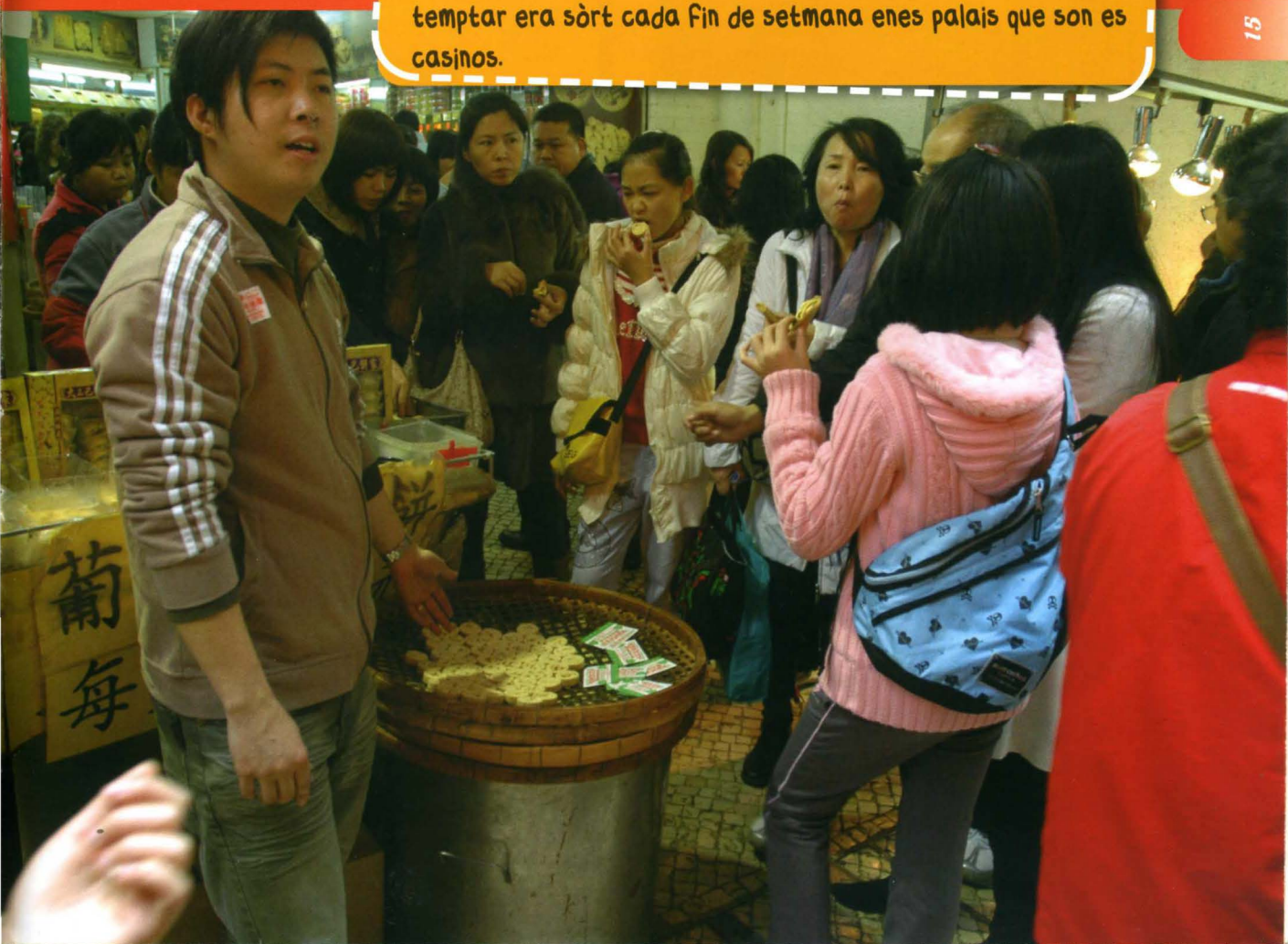
Ei ua region administrativa especiau segontes era règla establida per Beijing: un país, dus sistèmes. Se beneficiè per açò d'ua longa autonomia entà toti es ahèrs interiors.

Macau a estat bèth temps a ua agència comerciau entre China, Japon e Euròpa. Tanben a jogat un gran papèr ena propagacion deth catolicisme en estrangèr.

Damb eth retorn dera democràcia en 1974, Portugal acordèc era independéncia immediata a totes es sues colònies, mès China refusèc eth transferiment que non arribèc qu'en 1999 dempús d'un acòrd entre es dus païsi.

Era economia de Macau ei fondada principaument en torisme e es jòcs d'azard ; son nombrosi es Chinesi que vien a temptar era sòrt cada fin de setmana enes palaïs que son es casinos.

Es lengües oficials son eth chinés mandarin estandard (caractèrs simplificadil) e eth portugués, encara que lèu era majoria dera poblacion parle eth cantonés e utilize eth mandarin (caractèrs tradicionaus). Er anglés ei tanben present pertot.

Ua curiositat : era lengua portuguesa ei presenta pertot, enes nòms des carrèrs, es bastiments, es transpòrts, etc. e practicament non se parle.

Texte e fòtos Andriu de Gavaudan

aisit

6		2		4	7		8	
			8	1	2	6		4
9					5	2		1
8	5					4		
		9					6	8
2		8	4					6
5		1	2	7	3			
	9		6	8		3		2

aisit

		9	1			8		
3			5			7	2	
	4			6	3	5		9
8		4				6	1	
	3						4	
6	9					2		8
5		3	8	4			9	
	1	7			9			2
		6			2	4		

mejan

		6		4	9			1
	3		8	6				
		1	7			4		
	6						1	
7	5						3	9
	2						6	
		2			3	6		
				2	7		4	
5			1	8		2		

mejan

8		3		4	7			2
	2							5
			5	1		8		
	4		6			2		1
	7						6	
6		2			4		8	
		6		9	3			
7							9	
9			4	8		1		7

difficil

1	5		3					
	4	1	2			8		
	3			4				
		3		1		9		7
6		1		7		2		
		7				9		
	9			6	1	7		
			5		4		1	

difficil

8	5		2					
		6		1		9		
	2		6		4			3
7			3	4				
3								7
				7	8			9
9			7		3		1	
		3		9		5		
				2		9	8	

Un shínhau de calcul

Gràcies as indicacions aumplis era grasilha damb es chiffres der 1 ath 9.

	+		-		4
x		x		x	
	-		+		7
-		+		/	
	+		-		6
8		37		24	

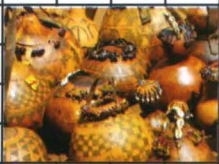
	x		+		7
x		+		x	
	+		+		21
-		+		-	
	+		+		16
1		13		15	

Es operations se hèn d'esquerra a dreita.

	x		-		14
x		+		x	
	+		+		23
+		/		-	
	/		x		14
34		7		2	

Eth mot de sobres

Toti es mots qu'as aci son ena grasilha mèss que i son retalhats e barrejats. A tu de tornar a hèr aqueri mots e dempús escriu eth mot de mèss amassant es tròci que sobren.

A	LIAN	NIAN	TA	PO	NÉS	LE	RO
GIAN	VÈN	E	GAR	CÒR	MENC	MAN	TON
CHI	CÉS					TU	OC
NÉS	FLA					NÉS	LO
BUL	AL					TON	TO
AN	NOR					LAN	NÉS
ES	FI	LE	I	CI	GLÉS	PO	DA
RA	NÉS	FRAN	ES	NÉS	MA	VE	BE
POR	SE	A	JA	BA	RO	TA	GUÉS
CA	CHE	BRE	TAN	LO	NÉS	BREU	MAND

ALBANÉS • ALEMAND • ANGLÉS • ARABE • BRETON • BULGAR • CATALAN • CHINÉS • CÒRSE • DANÉS • EBREU • ESLOVÈN • ESTONIAN • FINÉS • FLAMENC • FRANCÉS • ITALIAN • JAPONÉS • LETON • NORVEGIAN • POLONÉS • PORTUGUÉS • ROMANCHE • ROMANÉS •

SUÈCIA

Per prumèr còp en 45 ans an aucit lops en Suècia. Darrèrament s'a autorizat era caça entà abàter 27 lops.

ERA CAÇA DETH LOP

18

Enes ans 1970 non i quedauen lèu mès lops en Suècia e alavetz se'n reïntrodusiren. Aué en dia se calcule que n'i ath torn de 200. Mès es lops se reproduissen de prèssa e eth govèrn suèc a estimat que n'i auie massa e qu'aquerò podie crear problèms damb es criadors de oelhes. Es lops son caçaires e s'apròpen cada còp mès de viles e vilatges. Suècia ne vò donc controlar era populacion.

Apròp de casa nòsta es lops tornen. N'i a enes Aups des de hè 15 ans. Tanben s'an trobat traces d'auer passat pes Cevenas e per Auvèrnha. Per aquíu travèssen tàs Pirenèus, a on semblarie que se i vòlen installar perque se n'i a vist recentament.

19

Gorrin e Pipaut

